

SZERZŐI ISMERTETŐ

Kósa László nyá. rendőr alezredes

A KÖZÚTI KÖZLEKEDÉSI BLOKÁDOK KIALAKULÁSÁNAK KÖRÜLMÉNYEI, RENDVÉDELMI TAPASZTALATAI ÉS KEZELÉSÉNEK LEHETŐSÉGEI, KÜLÖNÖS TEKINTETTEL A „TAXISBLOKÁDRA”

című doktori (PhD) értekezéséhez

Témavezető: Dr. Bökönyi István bv. vezérőrnagy CSc.

1. KUTATÁSI CÉLOK ÉS MÓDSZEREK ÖSSZEGZÉSE

A társadalmi fejlődés, az egyesülési és gyülekezési jogról szóló törvények megjelenése a politikai pártok ki- és újjáalakulása nagyobb mozgásteret nyújt az állampolgárnak. Szabadon kifejezhetik tetszésüket vagy nem tetszésüket az országgyűlés, a kormány, bármelyik párt vagy társadalmi szervezet, illetve ezek tagjainak tevékenységével kapcsolatban. Ez hozzájárul az állampolgárok tömeges megjelenéséhez és így közvetve a közrend, közbiztonság fokozott veszélyeztetéséhez. Az 1990-es választások után lezajlott békés rendszerváltozás után az állampolgárok jelentős része saját személyi körülményeinek a gyors pozitív változását remélte, nem számolt a bekövetkezett társadalmi és gazdasági változások nyomán munkahelyek tömeges megszűnésével, a piacgazdaságra való átállás következtében jelentős áremelések bekövetkezésével.

Az átmeneti időszakban a rendőrség helyét, szerepét, működését befolyásoló és hatékonyságát biztosító jogszabályok, szabályzatok egy része hiányzott (pld. Rendőrségi Törvény, Csapatszolgálati Szabályzat) ezek csak később születtek meg. A rendőrség állományára ez és a rendszerváltás kapcsán kialakult bizonytalanság, különösen a különböző szintű vezetői állomány körében, destabilizálóan hatott és az intézkedési aktivitást nagymértékben csökkentette. Ez nagyban befolyásolta a

taxisblokád során a rendőri tevékenységet azzal együtt, hogy ilyen országos méretű blokád kezelésével kapcsolatosan semmiféle elméleti és gyakorlati tapasztalat nem állt rendelkezésre és mint az értekezés mellékletében található géptávirati utasítások is bizonyítják az információk csak rendkívül lassan, esetenként pontatlanul jutottak el a döntésre jogosult vezetői szintekre.

Értekezésem témájául azért választottam a „Taxisblokád” és a közúti blokádok, útlezárások rendőri kezelésének feldolgozását, mert az egy olyan sajátos területet ölel fel, amelynek teljes, átfogó elemzése, a tapasztalatok teljes körű értékelése az elmúlt 15 év alatt tudomásom szerint nem történt meg.

A téma aktualitását bizonyítja az is, hogy évente rendszeresen zajlanak kisebb, nagyobb demonstrációk, felpályás útlezárások, amelyek nem minden esetben felelnek meg a hatályos jogszabályoknak (például 2002. július 04-én Budapesten az Erzsébet híd lezárása, a Parlament előtti demonstráció), vagy a törvényi előírásnak megfelelően bejelentett 2005 tavaszán lezajlott háromhetes gazdademónstráció amely jelentősen nehezítette a közlekedést országosan és az adófizetők pénzéből 232 millió forintba került az országnak, valamint biztosításuk jelentős rendőri erőket kötött le, elvonva őket más feladatok teljesítésétől.

A téma személyes aktualitását az adja, hogy a rendőri állományba kerülésemtől, 1996-tól csapatszolgálati kérdésekkel foglalkoztam. Beosztásom révén, így lehetőségem volt Somogy megyében ebben az időben lezajlott demonstrációk, felpályás útlezárások biztosításának tervezésében és gyakorlati végrehajtásában részt venni. Mindezek ösztönöztek a téma alapos megismerésére, kutatására, elemzésére, feldolgozására, s következtetésem alapján a lehetséges jövőbeni feladatok megfogalmazására.

A téma kutatása során jelentős nehézséget okozott, hogy az Igazságügyi Minisztériumban semmilyen dokumentum, a Belügyminisztérium Központi Irattárában mindössze 14 oldalnyi anyag állt rendelkezésre, valamint annak ellenére, hogy az ORFK Vezetője által aláírt kutatási engedéllyel rendelkeztem a „taxisblokádra” vonatkozóan csak az értekezés mellékletében megtalálható géptáviratokat kaptam meg, egyetlenegy összefoglaló jelentést, vagy egyéb írásos dokumentumot az eseményekről nem tanulmányozhattam.

Kutatási célként jelöltem meg:

- a közúti közlekedéssel kapcsolatos törvényi szabályozások feldolgozását, elemzését az értekezés témájához kapcsolódóan;
- az utak büntetőjogi szabályozása vizsgálatát, különös tekintettel az akadálytalan, szabad mozgás biztosítása terén;
- a gyülekezési joggal kapcsolatos törvényi, jogi szabályozás, előírások, rendelkezések feldolgozását, vizsgálatát Magyarországon a XIX. és XX. században;
- az 1990. október 26-28. között hazánkban lezajlott taxisblokádnak elemzését, az ezzel kapcsolatosan keletkezett – és hozzáférhető – belügyi iratok, a hatályos törvényi szabályozás, a sajtóban megjelent publikációk, médiában elhangzottak, bemutatottak alapján;
- az 1990-es taxisblokádnak óta hazánkban lezajlott legjelentősebb demonstrációkat és kezelésük tapasztalatait feldolgozását, elemzését.

A kitűzött célok elérése érdekében:

- tanulmányoztam a közúti közlekedéssel, az utak büntetőjogi védelmével, a gyülekezéssel kapcsolatos törvényi és jogszabályi rendelkezéseket, a témához kapcsolódó hazai és külföldi szakirodalmat, médiában és sajtóban elhangzottakat, publikáltakat;
- irattári és könyvtári kutatásokat végeztem a BM-ben és ORFK-n, az Országos Levéltárban, az Országgyűlési könyvtárban és a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem könyvtárában, hogy minél szélesebb körben tudjak adatokat gyűjteni az értekezés témájához;
- konzultációt folytattam olyan személyekkel akik a „taxisblokádnak” idején különböző szintű vezetőként, illetve a végrehajtó állományban részt vettek, és az így keletkezett információt a disszertáció elkészítéséhez felhasználtam, teljesítve kérésüket, hogy ne legyenek nevesítve.

- összeállítottam és időrendi, illetve tematikai rendben rendszereztem az anyagokat;- feldolgoztam, elemeztem az összeállított dokumentumokat.
- a sajtó, a média, a parlamenti és parlamenten kívüli pártok véleményének elemzése során az általam relevánsnak ítélt véleményeket idéztem, tekintettel az értekezés terjedelmi korlátaira.
- tudományos konferenciákon vettem részt és az ott elhangzottakat hasznosítottam a kutatómunkámban.
- feldolgoztam és értelmeztem a témához kapcsolódó jogszabályokban rögzített paragrafusokat.
- a szakmai vitában elhangzott javaslatokat, véleményeket figyelembe véve kiegészítő kutatásokat végeztem és az értekezésemet ennek megfelelően átdolgoztam, pontosítottam.
- az adatgyűjtést 2000. december 31-vel lezártam, így az ezt követően bekövetkezett demonstrációk és jogszabályváltozások elemzését a disszertáció nem tartalmazza.

Kutatási módszerként alkalmaztam a témához kapcsolódó, fellelhető hazai és nemzetközi irodalom, publikációk, jogszabályok elemzését, értékelését. A dokumentumok alapján, illetve tapasztalatszerzéssel vizsgáltam a Rendőrség által végrehajtott hasonló feladatokat. Vizsgáltam a Rendészeti Biztonsági Szolgálat tevékenységének tervezését, szervezését, vezetését, tanulmányoztam a válságkezelési feladatok gyakorlati végrehajtását. Részt vettem a válságkezeléshez kapcsolódó továbbképzéseken, programokban, amelyek során vizsgáltam a fegyveres erők és rendvédelmi szervek lehetséges minősített időszak feladatait, a válság- és konfliktuskezelés módszereit, eljárásait. Problémafeltáró beszélgetéseket és megbeszéléseket folytattam a fegyveres erők és rendvédelmi szervek minősített időszak feladatait tervező szakemberekkel, vezetőkkel, kutatókkal, illetve a gyakorlati végrehajtókkal.

2. AZ ELVÉGZETT VIZSGÁLATOK RÖVID ÖSSZEGZÉSE, KÖVETKEZTETÉSEK

Vizsgálatomat a kutatási célokban meghatározottak alapján hajtottam végre. Értekezésemet a bevezető, befejező részre és öt fejezetre tagoltam.

Az első fejezetben a közúti közlekedés szabályozásának történeti áttekintését végeztem el, kiemelve a szabad közlekedési feltételek megteremtését és biztosítását.

A második fejezetben az utak büntetőjogi szabályozását az útügyi hatóságok, útőrök szerepét dolgoztam fel, kiemelve azt a mindenkori törekvést, hogy az utakon a közlekedés a hatályos jogszabályokban előírtaknak megfelelően biztonságos és zavartalan legyen.

A harmadik fejezetben a gyülekezési joggal kapcsolatos történeti áttekintését, elemzését valamint a jelenleg hatályos gyülekezési törvény előírásaival összevetve.

A negyedik fejezetben a taxisblokádk kialakulásának, társadalmi körülményeit, okait, az események időrendi lefolyását, a résztvevők, a sajtó, a média, a pártok reagálását, a blokádban résztvevők egymáshoz való viszonyát, viselkedésüket, a blokádk rendvédelmi kezelésének tapasztalatait és az Országgyűlés reagálását a taxisblokádra, a közkegyelmi törvény megalkotását a parlamenti munkában vizsgáltam.

Az ötödik fejezetben, az azóta eltelt időszak legjelentősebb közúti közlekedési demonstrációit vettem számba, kezelésük tapasztalatait elemezve.

A fejezetek utáni következtetésekből a tartalomra vonatkozó általános irányú megfogalmazásokat összegeztem, mintegy előre vetítve az új tudományos eredményeket.

Az összegzésben az elvégzett kutatómunka eredményeit jelenítettem meg, következtetéseket fogalmaztam meg, a tudományos értékűnek tartott lehetőségeket tártam fel, majd ajánlásokat dolgoztam ki alkalmazásukra.

A tárgykörben elért eredményeket több publikációban és tudományos dolgozatban foglaltam össze és nemzetközi konferencián 2003-ban ismertettem.

Összegzett következtetések, ajánlások

A társadalmi fejlődés, az egyesülési és gyülekezési jogról szóló törvények megjelenése nagyobb mozgásteret nyújt az állampolgárnak, szabadon kifejezhetik tetszésüket vagy nem tetszésüket az országgyűlés, a kormány, bármelyik párt vagy társadalmi szervezet, illetve ezek tagjainak tevékenységével kapcsolatban. Ez hozzájárul az állampolgárok tömeges megjelenéséhez és így közvetve a közrend, közbiztonság fokozott veszélyeztetéséhez.

A vizsgált időszakban a demonstrációk szervezői az esetek döntő többségében betartották a gyülekezési törvény előírásait, biztosították a rendezvények békés lefolyását, segítették a rendőri állomány rendfenntartó tevékenységét, figyelembe vették a biztosítás parancsnokának kéréseit, észrevételeit, javaslatait. Esetenként előfordult, hogy a bejelentések hiányosak voltak, azonban kiegészítésük a törvényes határidőn belül megtörtént.

Nagyobb létszámú agresszív tömeg felosztatására a rendőri erők Budapesten, de a megyékben is csak a Készenléti Rendőrség (Rendészeti Biztonsági Szolgálat) bevonásával lennének képesek, mert csak így nyílna lehetőség a szükséges rendőri erő biztosítására. Technikai eszközök vonatkozásában indokolt lenne a megyei rendőri csapaterő megfelelő mennyiségű tömegoszlató felszereléssel, eszközökkel illetve mozgatható kordonráccsal történő ellátása, mivel a jelenleg meglévő felszerelés nem elégséges.

Ugyancsak gondot okoz az egységes híradórendszer hiánya és a nem kellő számú kistrádió, valamint a meglévő hírtechnikai eszközök különbözősége.

A tömegdemonstrációk rendőri biztosításának megtervezésénél a jövőben szükséges figyelembe venni ellentüntetések megszervezésének lehetőségét, illetve ellentétes politikai nézetek képviselői, vagy agresszív politikai, társadalmi csoportok összetűzésének lehetőségét is.

Az ilyen jellegű rendezvények biztosításába csak magabiztos, nyugodt, fegyelmezett és jól felkészült rendőröket szabad beosztani, ezért fokozott figyelmet kell fordítani a végrehajtó állomány szakmai felkészítése mellett a pszichikaira is.

Összességében megállapítható, hogy az 1989. évi III. törvény és az azzal kapcsolatos rendőri feladatokat szabályozó 15/1990. (V. 14.) BM rendelet, az 1994. évi XXXIV. törvény *A Rendőrségről*, valamint az 1998-ban kiadott Csapatszolgálati Szabályzat a gyülekezési szabadságjog alkotmányos alapelveinek megvalósulását jól biztosítja, érvényesülésének mind társadalmi, mind rendőri oldalról kialakult a megfelelő gyakorlata.

Ajánlások:

A bevetés irányítási rendszerek összekapcsolásával és korszerűsítésével szükséges kialakítani az operatív irányítás feltételeit. A vezetési központok létrehozásakor arra kell törekedni, hogy azok alkalmazhatók legyenek a **hazai és nemzetközi együttműködésben** is.

A korszerűsítések érdekében nélkülözhetetlen az **uniós tagállamok ilyen irányú tapasztalatainak, tevékenységének figyelemmel kísérése és esetleges átvétele a jogharmonizációs folyamat során.**

A gyors és hatékony alkalmazás feltétele a lehetséges feladatokra vonatkozó **tervek előkészítése, naprakészen tartása.** Érvényesnek tekinthető ez a normál, de az attól eltérő helyzetekre egyaránt. Az **alkalmazási elképzelések** kidolgozásával, a szükséges **felkészítések** megszervezésével biztosítható az állomány gyors, szervezett és legfőképpen felkészültségének leginkább megfelelő feladatokra történő alkalmazása.

A lehetséges feladatok elemzése alapján indokoltnak látom a **bevetési ruházat** korszerűsítését, az utánpótlás feltételeinek megteremtését. A megyei bevetési alosztályok speciális feladatainak ellátása érdekében szükséges **különleges egyéni védőfelszerelések** biztosítása, illetve az **állomány egésze védőfelszereléseinek korszerűsítése.**

Indokoltnak látom és kiemelten szükségesnek tekintem a **mobilitás** növelését. A meglévő járművek amortizációja miatti cserével párhuzamosan növelni szükséges a mozgékonyt, valamint a **terepjáró képességet**. A bevetési szervek, alegységek számára olyan – kisebb és nagyobb kötelékek szállítására is alkalmas – járműveket kell kialakítani, amelyek az állományon túl a **speciális eszközök szállítását** is képesek megoldani. A központi szervek (Rendészeti Biztonsági Szolgálat) állományát képessé kell tenni a **légi szállítással** történő az átcsoportosításra.

Folyamatosan magas színvonalon kell tartani az **informatikai és a kommunikációs rendszereket**. A rendőri egységek sokoldalú alkalmazásának kiszolgálásához nélkülözhetetlen a biztonságos összeköttetés, az adatlekérdezés, a hozzáférés biztosítása. A fejlesztéseknek lehetővé kell tenni, hogy **kompatibilitásuk** biztosítsa a rendészeti, a **rendvédelmi, valamint a katonai együttműködést** egyaránt.

A korszerűsítés során külön kell kezelni a napi rendészeti feladatok ellátásához szükséges, illetve a speciális bevetésekhez alkalmazandó, technikai eszközöket, fegyvereket.

3. AZ ÉRTEKEZÉS TUDOMÁNYOS EREDMÉNYEI ÉS HASZNOSÍTÁSÁNAK LEHETŐSÉGEI

Tudományos kutatómunkám alapján, figyelemmel a szakirodalomban eddig publikált kutatásokra, **értekezésem új tudományos kutatási eredményének ítélem meg:**

1. A közúti közlekedésre vonatkozó törvények, rendeletek vizsgálata, elemzése a XIX. és XX. században, különös tekintettel a „szabad mozgás” biztosítására, erről történeti áttekintés készítése.
2. A „taxisblokáddal” kapcsolatos, hozzáférhető szakirodalom összegyűjtését a résztvevők egymáshoz való viszonyának a hatályos jogszabályok alapján történő elemzését, valamint a viszonyok összefüggéseinek feltárását.
3. A „taxisblokáddal” idején a sajtó, média, parlamenti pártok állásfoglalásainak kritikai elemzését és azok összegezését.

4. A „taxisblokádtól 2000-ig terjedő időszak legjelentősebb közúti közlekedési demonstrációinak bemutatását, kialakulásuk okainak vizsgálatát és a javaslatokat a megoldási lehetőségekre.

Értekezésemben – a végrehajtott kutatómunka eredményeként – rendszerező szerepet kíséreltem meg betölteni, s egyfajta forrás lehet a téma, illetve részterületeinek további kutatásához. A megfogalmazottak alapján kidolgozhatók a konkrét feladatok és intézkedések.

Véleményem szerint dolgozatom hasznosítható a Rendőrtiszti Főiskolán, illetve a tiszthelyettes képzés során a rendőri vezetői és végrehajtó állomány felkészítésében a hasonló jellegű feladatok során a szakszerű, törvényes intézkedések foganatosítására.

A téma kutatását ezzel nem tekintem lezártnak, tudományos tevékenységemet ezen témakörben folytatni kívánom, mivel jelenleg, sajnos - feltehetően a blokádtól eltelt idő rövidsége miatt – sok anyag nem hozzáférhető.

Kaposvár, 2005. június 12.

Kósa László nyá. r. alezredes